

**UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA KIMYO FANINI O'QITISHDA YANGI
INNOVATSION METODLAR QO'LLASH ORQALI TA'LIM
SAMARADORLIGINI OSHIRISH**

Madyarov Oybek Raxmiddinovich

Andijon shahar 39-maktab

1-toifali kimyo-biologiya o'qituvchisi

**INCREASING EDUCATIONAL EFFICIENCY BY USING NEW
INNOVATIVE METHODS IN TEACHING CHEMISTRY IN GENERAL
EDUCATION SCHOOLS**

Madyarov Oybek Raxmiddinovich

School 39, Andijan city

1st category chemistry and biology teacher

Annotatsiya: Bugungi kunda kimyo fanini o'qitish samaradorligini oshirish va o'quv jarayonini yuqori saviyada tashkil etish yangi innovatsion yondashuvlarni taqozo etmoqda. Mazkur maqolada umumta'lim maktablari kimyo darslarini tashkil etishda bir qancha ta'lim metodlaridan foydalanish orqali o'quvchilarni qiziqtirish, ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarda nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, mustaqil fikrlay olish qobiliyatlarini rivojlantirish to'g'risida fikrlar berilgan.

Kalit so'zlar: metodlar, bumerang, venn, debat, kimyo, reaksiya, pedagogik texnologiyalar, klaster, demonstratsiya, ilyustratsiya, ekskursiya, suxbat, aqliy hujum.

Аннотация: Сегодня повышение эффективности преподавания химии и организация учебного процесса на высоком уровне требуют новых инновационных подходов. В данной статье даны идеи, как заинтересовать учащихся, повысить эффективность обучения, сформировать наряду с

теоретическими знаниями практические навыки, развить умение самостоятельно мыслить, используя несколько образовательных методов при организации занятий по химии в общеобразовательных школах.

Ключевые слова: методы, бумеранг, Венн, дискуссия, химия, реакция, педагогические технологии, кластер, демонстрация, иллюстрация, экскурсия, беседа, мозговой штурм.

Abstract: Today, improving the effectiveness of teaching chemistry and organizing the educational process at a high level requires new innovative approaches. In this article, ideas are given on how to interest students, increase the effectiveness of education, form practical skills along with theoretical knowledge, and develop the ability to think independently by using several educational methods in the organization of chemistry classes in secondary schools.

Key words: methods, boomerang, venn, debate, chemistry, reaction, pedagogical technologies, cluster, demonstration, illustration, excursion, conversation, brainstorming.

Kirish: Bugungi kunda umumta'lim maktablarida kimyo fanini o'qitishda innovatsion ta'lim metodlaridan foydalanish o'quvchilarni fanga qiziqishlarini ortishi bilan birgalikda fanning mazmun va mohiyatini chuqur anglab yetish, uni amaliy ko'nikmalar bilan o'zlashtirishni yengillashtirmoqda. Kimyo darsliklarida berilgan ma'lumotlardan tashqari mavzuga aloqador qo'shimcha manbalardan foydalanish, ba'zi mavzularni yoritishda mavzuga doir o'quv filmlari va slaydlardan foydalanish ham geografiya fanini o'qitish samaradorligini oshiradi. Chunki, o'quvchilar eshitish orqali ma'lumotlarni 20-25 foizini yodda saqlab qolsa, ko'rish orqali esa ma'lumotlarni 80-85 foiziga yaqinini yodda saqlab qolish imkoniyati ega bo'ladi. Shuningdek, umumta'lim maktablarida kimyo fanini o'qitishda ko'nikma va malakalarni shakllantirishda interfaol metodlarning ahamiyati benihoya katta.

Asosiy qism: Metod – lotincha soʻz boʻlib, oʻqitishning yangi yoʻlini izlash, tushuntirishning oson usulini topish, qidirish degan maʼnoni anglatadi. Pedagogik oʻquv qoʻllanmalarda oʻquvchilarni bilim, koʻnikma va malakalar bilan qurollantirish va ular tomonidan oʻzlashtirish usullari oʻqitish metodi deb ataladi. Maktablarda shu vaqtgacha qoʻllanilgan oʻqitish metodlari turlicha boʻlib, eng keng tarqalgan va koʻp qoʻllaniladigan turlari quyidagilar:

- 1) oʻquv mavzusini ogʻzaki bayon qilish;
- 2) suhbat;
- 3) darslik va kitob bilan mustaqil ishlash
- 4) demonstratsiya, illyustratsiya (tasvirlash, rasmlar bilan koʻrsatish) va ekskursiya;
- 5) ogʻzaki, yozma mashq hamda grafik ishlar, maktab maʼruzasi;
- 6) amaliy mashgʻulotlar (laboratoriya ishi, masala ishlash).

Taʼlim tizimida darslik bilan ishlash metodi asosiy oʻrinlardan birini egallaydi. Darslik bilan ishlash taʼlim jarayonida oʻqish-oʻqitish ishlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yordam bersa, ikkinchi tomondan, oʻquvchilarning kelajakdagi faoliyati uchun zarur boʻlgan ilmiy va ilmiy-ommabop adabiyotlarni mustaqil oʻqib-oʻrganish madaniyatini tarkib topdirish bilan birga u oʻquvchilarni koʻnikma va malakalar bilan qurollantirishda katta ahamiyatga ega. Oʻquv adabiyoti bilan ishlash murakkab psixik jarayonni oʻz ichiga oladi. Oʻqish jarayoni oʻqituvchi tomonidan bayon qilinayotgan bilimlarni oʻquvchilarning eshitib, oʻqishlarinigina emas, balki oʻquv materiallarini (maʼlumotlarni) kitob matnidan koʻrib, ongli idrok qilish faoliyatini ham taraqqiy ettirishni nazarda tutadi. Darslik bilan ishlash metodi ikki shaklda olib boriladi:

- a) dars jarayonida darslik va oʻquv adabiyoti bilan ishlash;
- b) darslik va oʻquv adabiyotlari bilan sinfdan va maktabdan tashqari mustaqil ishlash;

Kitob bilan ishlashning har ikkala shakli o'quv fanlari bo'yicha deyarli hamma sinflarda qo'llanishi mumkin. O'quvchilarni darslik va boshqa o'quv ma'lumotlari bilan birga qo'shimcha adabiyot, ilmiy va ilmiy-ommabop maqolalar, shuningdek gazeta, jurnallardan foydalanishga ham o'rgatish kerak.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda guruhlarda ishlash o'quvchilarning o'qituvchiga bo'lgan hurmatini, qolaversa fanga nisbatan qiziqishlarining ortishiga olib keladi. Bu kabi metodlarning asosiy yutug'i bu barcha o'quvchilarning faolligiga erishishdir, ya'ni bu orqali bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarning dars mashg'ulotlarida doimiy ishtirokini ta'minlash mumkin. O'qituvchi shu kabi qo'shimcha manbalardan o'rinli foydalansa, o'quvchi mavzu haqida kengroq ma'lumotga ega bo'ladi. Kimyo ta'limi sohasida, pedagogik va axborot texnologiyalarini rivojlantirish hamda keng ko'lamda qo'llash, dars mashg'ulotlarini noan'anaviy tarzda olib borish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

O'quvchilarga kimyo faniga oid ta'lim berish, ta'lim sohasida xorij tajribalaridan foydalanish, ta'lim tizimiga ilg'or pedagogik texnologiyalarini tadbiq etish zamon talabidir. Hozirgi kunda nafaqat ta'lim sohasiga, balki milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga internet, elektron tijorat, elektron biznes, virtual tijorat, virtual ta'lim, masofadan o'qitish va virtual stend texnologiyalari kirib kelmoqda hamda ularning o'рни muhim ahamiyat kasb etmoqda. Axborot xuddi an'anaviy resurslar kabi izlab topish, tarqatish mumkin bo'lgan resursga aylanmoqda. Moddiy ishlab chiqarish sohasidan mehnat resurslarining og'ishmay axborotlar sohasiga o'tib borish tendensiyasi tobora yaqqol sezilmoqda. Buning asosiy sababi shundaki, ishlab chiqarish sur'ati o'sishi va rivojlanishi jarayonida qarorlar qabul qilish hamda boshqarish uchun zarur bo'lgan axborot hajmi ortib bormoqda. Bu o'sish avvalo, iqtisodiy, texnik, ilmiy, texnologik va ijtimoiy tizimlar jarayonida namoyon bo'ladi. Kimyo fani ta'lim jarayonida ham axborot-kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanishning o'рни katta.

Xulosa: O`quv jarayonini yuqorida ta`kidlab o`tilgan metodlar yordamida ko`rgazmali tarzda tashkil etish o`quvchilarda ijodiy fikrlash, fan haqida aniq tassavurga ega bo`lish ko`nikmalarini shakllantiribgina qolmasdan, fanga qiziqishlarini oshirish, tabiatga muhabbat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. O`qituvchilar har bir yangi mavzuni o`tganida topshiriqlarning mazmunan o`rta ta`lim maktabida xilma-xil va qiziqarli bo`lishiga e`tibor qaratishi lozim. O`quvchilarga yangilik berish o`rta ta`lim maktabi bilan birga, ularning psixofiziologik imkoniyatlarini hisobga olish, ularning fikrlash qobiliyatlarini va ijodiy tashabbusini rivojlantira olish kerak. Xitoyliklarning bir maqolida “Bolangga baliq tutib bersang, bugun qorni to`q, baliq tutishni o`rgatsang ertaga qorni to`q. Baliq tutish bilan birga qarmoq yasashni ham o`rgatsang har doim qorni to`q”, deyiladi. Darhaqiqat, o`quvchilarimizni mustaqil, erkin fikrlay oladigan, jahon ilm-fani darajasida o`z o`rniga ega bo`ladigan, raqobatbardosh kadrlar qilib tarbiyalash zimmamizdagi eng mas`uliyatli va sharaflı vazifa. Yaratilayotgan imkoniyatlardan to`laqonli foydalanib o`z kasbiga vijdonan yondashadigan o`qituvchilarimizdan nafaqat ochiq darslarda yoki fan oyliklarida, balki oddiy darslarda ham nutqiy savodxonlikka e`tibor qaratishlari, shiddat bilan rivojlanayotgan zamon bilan hamnafas bo`lishlari talab etiladi. Shundagina biz ko`zlagan manzilimizga, oldimizga qo`ygan maqsadimizga erishamiz. Zero, davr o`qituvchidan ham, o`quvchidan ham izlanishni, yangiliklarni o`zlashtirishni talab etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi “O`zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta`lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to`g`risida”gi PF-6108-son Farmoni.
2. J.G .Yo Idoshev, S.A.Usmonov. Pedagogik texnologiya asoslari. T: “O`qituvchi”. 2004 y

3. M.T.Mirakmalov, M.M.Avezov, E.Y.Nazaraliyeva. Tabiiy geografiyadan amaliy mashg ulotlar. T: "Fan va texnologiya" nashriyoti. 2015 y.